

812.) ЗАКОН О УПОТРЕБИ И ЗАШТИТИ ЗНАКА И НАЗИВА ЦРВЕНОГ КРСТА¹

Са коментаром

Знак црвеног крста, као обележје Међународног покрета Црвеног крста и Црвеног полумесеца, настао је са реализацијом саме идеје о потреби стварања Покрета, на првој, оснивачкој седници Комитета петорице, касније Међународног комитета црвеног крста, зачетника развоја Међународног покрета Црвеног крста и Црвеног полумесеца.

Знак је створен са намером да омогући несметано обављање санитарских активности и обезбеди остваривање циљева због којих је Међународни покрет створен.

Првенствено, знак треба да омогући заштиту рањеника и болесника, санитарског особља и санитарских објеката и опреме у оружаном сукобу, да допринесе напорима да се неизбежне патње и разарања сведу на најмању могућу меру. Том, основном, циљу подређена је и употреба знака у миру; она треба да омогући едукацију и „привикавање“ шире јавности да се знаком обележавају људи и објекти, покретни и непокретни, који се баве хуманитарним активностима заштите здравља и који имају посебну улогу у оружаном сукобу, а у миру се припремају да ту улогу остваре, ако до оружаног сукоба дође.

Поред тога, знак има и битно другачију функцију; знак је и препознатљиво, видљиво обележје које показује да се ради о организацијама Црвеног крста и појединцима који су окупљени око идеје коју знак симболише. У том смислу, он треба да служи и као средство којим се регрутују нови активисти, волонтери и професионалци, који ту идеју прихватају и спремни су да јој служе.

Зашто и како је дошло до тога да један исти знак има две различите функције, различите врсте употребе? Томе је допринео историјски развој. 1863. године знак је установљен за волонтере Црвеног крста који помажу у оружаном сукобу војном санитарету, у збрињавању војних рањеника. 1864. године тај знак је признат и као знак заштите војног санитарета. У оба случаја, функција је била иста; заштита у време оружаног сукоба, за особље које ради на задацима санитарске заштите.

Почев од 1863. године дошло је у свету до стварања националних друштава Црвеног крста, којих данас има 186 (стање 2010). Не напуштајући првобитну функцију помоћи војним рањеницима, национална друштва су постепено почела да развијају и многе друге активности, како у време оружаног сукоба, тако и многобројне мирнодопске задатке, и то под истим знаком. Увидело се да за те остале, несанитарске активности, национална друштва не могу и не треба да траже посебну заштиту, која има смисла само у оружаном сукобу. Тако је дошло до прихватања да знак има две различите функције; функцију заштите и функцију обележавања припадности Црвеном крсту.

Чињеница да један исти знак има две различите функције, са различитим правним дејством, може да доведе до забуне кад треба одредити о којој се врсти употребе ради. Покушало се, због тога, да се створи нови знак, за једну или за другу функцију. Тај покушај није успео, традиција је била јача, није било спремности код надлежних тела да се, било за санитарску активност, било за разне хуманитарне активности националних друштава, одрекну знака који је у свести људи везан за те делатности. Зато је остало непромењено стање.

Женевске конвенције од 1949. године, признајући две различите врсте употребе знака, озакобиле су то двојство и покушале су да уведу разлику у начину употребе.

Ово решење није идеално, јер ипак може да доведе до конфузије о којој врсти употребе се ради. Али, прописи су прописи, и све државе су дужне да се придржавају тог решења. У даљем коментару ће бити речи о томе како да се две врсте употребе знака разликују.

У току историјског развоја појавио се још један проблем. Знак установљен 1863. и 1864. године је био јединствен за цео свет; црвени крст на белом пољу. Међутим, Турска је 1877. године изјавила да неће употребљавати знак црвеног крста, јер он вређа осећања муслиманског становништва, него ће користити знак црвеног полумесеца. Та пракса је, касније, 1929. године, и озакоњена. Тиме је нарушено јединство знака. Више пута је покушавано да се успостави јединство знака, али нико није хтео да се одрекне свог знака, који је већ ушао у свест људи, као симбол хуманитарне заштите и помоћи. Тако су остала у употреби два знака, црвени крст и црвени полумесец. Женевским конвенцијама од 1949. године и Допунским протоколима уз те конвенције од 1977. године је озакоњено ово стање.¹

Самим тим, међутим, проблеми око коришћења знакова нису решени. Јављале су се многе идеје за увођење нових знакова, које су, углавном остајале нереализоване. Изузетак је била идеја о усвајању новог знака који би омогућио да се реше проблеми у националним друштвима, и државама, у којима постоји готово пропорционална подела на присталице коришћења црвеног крста и црвеног полумесеца, као и онима у којима ни један од два знака није прихавтљив. После вишедеценијске дискусије и разматрања, усвојен је 2005. године Трећи допунски протокол уз Женевске конвенције којим је уведен и трећи знак. Знак који је у облику црвеног ромба закренутог за 90 степени формално се зове знак распознавања из Трећег допунског протокола, осим у Међународном покрету који користи назив „црвени кристал“. Тај знак омогућава да се унутар кристала употребљава више знакова (црвени крст, или црвени полумесец, или црвена Давидова звезда) или више њих заједно, у националним друштвима која то желе, као знак припадности. Сам знак, без додатних знакова, је знак заштите.

Треба напоменути да увођење новог знака не ствара обавезе за национална друштва, нити државе, које не желе да било шта мењају, али им омогућава да тај знак користе у случају деловања на територијама захваћеним оружаним сукобом, ако процене да то побољшава њихову заштиту.

Према томе, данас је употреба знака утврђена јасним и прецизним правилима међународног хуманитарног права (Женевским конвенцијама од 12. августа 1949. године, Допунским протоколима уз те конвенције од 1977. и 2005. године). Одредбама ових, и неких других међународних аката, пре свега Правилника о употреби знака црвеног крста и црвеног полумесеца у националним друштвима, јасно и прецизно су прописани начини употребе знака, лица и објекти који су овлашћени да га употребљавају и услови под којима се знак може употребљавати у националним друштвима.

Уз то, државе које су потписнице и одговорне за примену наведених правила међународног права, овлашћене су и обавезне да, својим прописима, детаљније уреде конкретна питања употребе и заштите знака.

У Србији је то, још увек, уређено Законом о употреби и заштити знака и назива Црвеног крста, од 4. октобра 1996. године.¹

Само доследним и потпуним поштовањем слова и духа наведених међународних и унутрашњих прописа може се обезбедити употреба знака у складу са основним циљевима и смислом његовог усвајања као јединственог обележја.

Нажалост, у пракси се могу запазити бројни случајеви погрешне употребе, па и злоупотребе знака. Само летимичан поглед ће нас уверити да се знак налази на многим возилима на којима не би смео бити постављен, да се на средствима и на објектима на којима се може употребљавати то чини на погрешан начин, да се чак и на објектима и возилима Црвеног крста не употребљава, увек, на начин који је прописан.

Разуме се, контрола начина употребе знака и спречавање његове злоупотребе је, првенствено, брига државе и државних органа. Али не може се порећи да то мора да буде и брига Црвеног крста Србије и свих његових организација, јер је то знак под којим оне делују.

Покушавајући да олакшамо напоре организација Црвеног крста, на свим нивоима, да се старају о правилној употреби знака, одлучили смо да припремимо овај коментар закона, који треба да буде што је могуће потпуније објашњење одредаба Закона и практично упутство свим организацијама за старање о правилној употреби знака, као сталној активности свих организација, професионалаца и активиста. Он, такође, треба да буде обавезна литература за све облике ширења знања о знаку црвеног крста.

При томе, Коментар ће, у неопходном обиму, указивати и на одредбе међународног права које обавезују Републику Србију и Црвени крст Србије, као национално друштво. Ово је потребно због тога што Закон не садржи, нити то може, сва правила која се односе на употребу знака. Без допуне и објашњења тих правила, Коментар би био непотпун и мање разумљив.

Такође, пре коментара појединих одредаба Закона, треба дати и једну напомену опште природе. Наиме, Закон, у складу са правилима међународног права, полази од два допуштена начина употребе знака: као знака заштите и индикативне употребе знака. И док је употреба као знака заштите јасна, треба напоменути да индикативна употреба знака подразумева два облика коришћења знака: као знака припадности, којим се истиче да лица, објекти, возила итд, који га истичу припадају некој од организација Црвеног крста (било националном друштву, било међународним организацијама, било националним друштвима страних држава). Други облик индикативне употребе је коришћење знака као знака означавања, који показује да се ради о лицима, објектима, возилима итд, која су ван структура Црвеног крста, али су овлашћена да знак користе, јер се баве здравственим или неким другим хуманитарним пословима који их овлашћују на такву употребу.

Треба увек имати у виду разлику између ове две употребе знака; индикативна употреба не подразумева заштиту у оружаном сукобу.

Ово јасно произлази и из одредаба Закона, али је корисно то и изричито истаћи, јер се ради о основним начелима у погледу употребе знака црвеног крста.

Члан 1.

Овим законом прописују се услови за употребу, начин употребе и заштита знака и назива црвеног крста у Савезној Републици Југославији.

Ова одредба Закона је упућујућег карактера и само назначује садржај Закона, односно питања којима се Закон бави.

Члан 2.

Знак црвеног крста је крст црвене боје, на белом пољу, који има четири једнака крака.

У члану 2. је садржана дефиниција знака: у суштини, преузета је дефиниција из изворних правила међународног права.

Из овако одређене дефиниције произлази неколико закључака, битних за употребу знака.

Прво, једино овако дефинисан знак је знак црвеног крста; дакле, знак који има четири једнака крака, црвене је боје и налази се на белом пољу. То је знак који је заштићен међународним правом и унутрашњим прописима Републике Србије, и не може се употребљавати на било који други начин, осим онога који је прописан Законом.

Са друге стране, било у коју сврху да се користи, он може да се користи само у том облику; на белом пољу, црвене боје, са четири једнака крака и нису дозвољена никаква одступања од тога; не сме се знак ни у ком облику стилизовати нити се мењати међусобни однос дужине кракова, не сме се правити у перспективи, искошеног облика итд.

Из практичних разлога, знак може бити састављен од пет једнаких квадрата; тиме се обезбеђује услов да дужина кракова буде једнака њиховој ширини.

Члан 3.

Право на назив црвеног крста има само Југословенски црвени крст.

Овај члан обезбеђује заштиту назива Црвеног крста, тако што прописује да у Републици Србији само Црвени крст Србије, као наследник Југословенског црвеног крста, има право да употребљава тај назив.

Ова одредба значи и да све организације у саставу Црвеног крста Србије имају право да употребљавају и истичу тај знак, али нико ван тога. Не може ни једна друга институција, нити орган, нити појединац да у било ком облику употребљава Црвени крст ни као део фирме, предузећа и сл.

Члан 4.

Знак црвеног крста може се употребљавати као знак означавања, као знак припадности и као знак заштите, у складу са одредбама Женевске конвенције за побољшање положаја рањених и болесних у рату, Женевске конвенције за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору, Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата, од 12. августа 1949. године, Допунског протокола уз Женевске конвенције о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (у даљем тексту: Женевске конвенције), у случајевима и под условима прописаним Законом.

Знак црвеног крста као знак означавања и знак заштите употребљава се на прописани начин.

Члан 4. указује на различите сврхе коришћења знака, које су предвиђене и правилима међународног права. У суштини, знак има функцију заштите и индикативну функцију.

Индикативна употреба знака подразумева употребу знака као знака означавања и као знака припадности организацији Црвеног крста. Јасно, коришћење знака као знака заштите непосредно је везано за оружани сукоб и треба да обезбеди заштиту од напада и других последица борбених дејстава лицима и објектима који су, овлашћено, обележени знаком (припадници санитетских служби).

Врло важно је приметити да Закон, наводећи три начина употребе знака прописује да се он употребљава на ова три начина, у складу са Женевским конвенцијама и Допунским протоколом о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба. Пре свега, због тумачења Закона, који, као и сваки закон, има празнина и недоречености. Оваква дикција одредбе Закона нас упућује, и овлашћује, да кад постоји таква празнина или нејасноћа, помоћ у правом значењу и тумачењу воље законодавца потражимо у тим правилима међународног права.

Из даљег текста Закона биће јасно да ће та помоћ, у неколико случајева, бити неопходна.

У другом ставу члана 4. садржана је одредба чије значење није сасвим јасно и која је недоречена и оваква је сувишна, јер може изазвати само забуну. Наиме, из текста одредбе по коме се знак као знак означавања и као знак заштите користи на прописани начин, могло би се, неоправдано закључити да се као знак припадности може користити и на начин који није прописан, или противно прописима. То, сасвим сигурно, није била намера законодавца, а није ни у складу са циљем доношења самог закона.

Једино могуће тумачење ове одредбе, које потпору налази у Правилнику о употреби знака Црвеног крста и Црвеног полумесеца у националним друштвима као међународноправне основе за доношење и овог закона, је да је законодавац желео да подвуче да се Законом не прописује ова употреба у целини и да се прописивање начина индикативне употребе оставља и подзаконским прописима.

Иако за доношење подзаконских прописа Црвеног крста Србије не постоји посебно овлашћење у Закону, треба имати у виду посебан статус и правни

положај Црвеног крста Србије, који подразумева да Црвени крст Србије аутономно и независно уређује своје активности и овлашћења својих органа, у оквиру делокруга којим се бави. Осим тога, наведени правилник овлашћује национална друштва Црвеног крста да уређују употребу знака за своје активности и потребе, у складу са општим правилима. Ово је потпуније предвиђено Правилником о употреби знака црвеног крста у организацијама Црвеног крста Србије.

Члан 5.

У миру, знаком црвеног крста могу бити означени:

- 1) зграде, уређаји, санитарски материјал и превозна средства установа, организација и предузећа у области здравства и у области социјалне заштите за збрињавање лица којима је потребна стална медицинска нега (у даљем тексту: здравствене организације);
- 2) превозна и преносна средства других установа, организација и предузећа која се употребљавају за превоз рањених и болесних лица, по одобрењу Југословенског црвеног крста;
- 3) места одређена за пружање прве медицинске помоћи у насељима, на саобраћајницама, у предузећима и другим установама и организацијама као и места на којима је смештен санитарски материјал и опрема који служе за пружање прве медицинске помоћи.

Већ на први поглед се види да овај члан уређује индикативну употребу знака и то као знака означавања, у миру.

Одредба је сасвим јасна и нема неког посебног разлога за коментар. Ипак, треба напоменути да је одредба и прецизна; наведени су сви субјекти који могу да употребљавају, у миру, знак као знак означавања. То значи да се круг субјеката који су овлашћени на овакву употребу знака исцрпљује онима који су наведени у овом члану и не може се, аналогијом, проширивати на друге субјекте. То подразумева да знак може употребљавати само установа, предузеће или организација која је по унутрашњим прописима регистрована за обављање ове делатности, а не и нека друга која се бави другом делатношћу и има здравствену службу за своје потребе.

Притом, треба имати у виду да здравствене установе и организације представљају целину и не могу добро функционисати ако сви делови установе или организације не обављају своје послове несметано. Зато знак могу употребљавати на свим објектима, средствима и материјалу. Такође, знак може употребљавати не само здравствено, него сво особље (снабдевачи, возачи итд), без чије сарадње организација не може да обавља своју делатност.

Нису овлашћене да употребљавају знак на возилима и преносним средствима амбуланте других предузећа које послове здравствене заштите обављају само за потребе заспослених у предузећу или сличне установе. Ове установе могу да употребљавају знак, као и друге организације и установе, на местима на којима се пружа прва медицинска помоћ: у насељу, на саобраћајници, као и на местима на којима је смештен материјал за пружање прве медицинске помоћи.

Изузетак је у тачки 2. овог члана, у коме је дато овлашћење Црвеном крсту Србије да одобрава употребу знака другим установама, организацијама и предузећима, на возилима која превозе рањене и болесне. Међутим, треба имати у виду да то није потпуно слободно

овлашћење ни за Црвени крст Србије и треба га тумачити дословно. Овакво одобрење се може дати само за возила за превоз рањених и болесних, али не и за превоз материјала и опреме, па макар они били и саанитетски, нити за превоз људи, осим санитетског особља које прати рањене и болесне.

Треба запазити да су овим чланом Закона, на коришћење знака као знака означавања, овлашћени, углавном, субјекти који су у случају оружаног сукоба овлашћени да га користе као знак заштите. То је добро решење, јер коришћење знака као знака означавања има и едукативни карактер; јавност и сви заинтересовани органи се још у миру „навикавају“ на овлашћења тих субјеката да носе знак у оружаном сукобу и разликују их од свих других који то овлашћење немају.

Члан 6.

Знак црвеног крста могу на прописани начин употребљавати, односно бити означени тим знаком као знаком припадности:

- 1) запослени, зграде, средства и материјал Југословенског црвеног крста;**
- 2) запослени, средства и материјал страних организација Црвеног крста и Црвеног полумесеца, док се у Савезној Републици Југославији баве хуманитарним акривностима.**

За време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања, знак припадности који употребљавају организације и лица из става 1. овог члана мора бити мањих димензија од знака заштите и не сме се стављати на траку око руке нити на кров зграде.

Као што се види из текста одредбе, знак као знак припадности је резервисан за организације Црвеног крста, било национално друштво, било стране организације Црвеног крста, док се у Србији баве одређеним хуманитарним пословима. Разуме се, те стране организације Црвеног крста могу да се баве хуманитарним пословима у Србији само у складу са српским прописима, али то није предмет овог закона, па Закон и не садржи одредбе о томе.

Изузетно је важан став 2. којим се, у складу са правилима међународног права, прописује употреба знака као знака припадности у ратном стању, стању непосредне ратне опасности или ванредном стању. Смисао ове одредбе треба тражити у неспорним правилима међународног права по којима организације Црвеног крста, било национално друштво, било стране, осим Међународног комитета црвеног крста, немају право да знак користе као знак заштите. Према томе, организацијама Црвеног крста знак служи само као обележје, као потврда да лица и објекти који га носе припадају Црвеном крсту. То значи да и у рату Црвени крст Србије може носити знак, али он мора бити мањих размера. Њиме се не обезбеђује посебна заштита која се даје здравственој служби у случају оружаног сукоба; зато органи Црвеног крста Србије за своје активности на подручју где се воде борбе морају да обезбеде претходну сагласност страна у сукобу. То, наравно, не значи да стране у сукобу имају апсолутну слободу напада на та лица или објекте, који су као

цивилни објекти заштићени, него само да немају обавезу њихове специјалне заштите, ако се нађу у подручју сукоба. Ваља очекивати да ће војници настојати да их не доведу у опасност без преке потребе, али је врло важно знати да не постоји обавеза посебне заштите и да лица из Црвеног крста о томе морају да воде рачуна и да имају у виду све ризике којима се излажу у време оружаног сукоба.

Баш због тога, и међународно право и овај закон прописују да се знак, кад се користи као знак припадности, мора разликовати од знака заштите.

Он мора бити мањих димензија, не може да се носи на надлактици леве руке и не може се стављати на кров објекта који припадају Црвеном крсту. Коришћење знака на било који од ових начина представља злоупотребу знака и не сме се дозволити у организацијама Црвеног крста.

Остаје проблем тумачења појма мањих димензија, јер нигде није дефинисана величина знака заштите која би могла бити параметар за одређивање величине знака кад се употребљава као знак припадности. Једина могућа помоћ у тумачењу овог појма мањих димензија опет долази из поменутог Правилника у коме се захтева да знак припадности буде релативно малих димензија у односу на објекат на који се ставља. Према томе, увек се та величина мора одређивати према конкретном случају, водећи рачуна да овако коришћен знак буде мањих димензија од знака заштите који се употребљава за обележавање тих истих објекта, на такав начин да не може довести до забуне да се ради о здравственим објектима.

Из ових општих начела и из правила међународног права произлази и начин на који се може употребљавати знак да обележи припадност Црвеном крсту.

1. Особље

Особље Црвеног крста може носити знак националног друштва, праћен именом или иницијалима друштва, на крагни, руци, рамену или капи (али не на надлактици леве руке) за време док је на дужности.

За време док је на дужности, особље Црвеног крста може носити и беџ националног друштва у облику дугмета, броша, џепног беџа или кравате. Беџ треба да садржи назив националног друштва исписан око знака.

Волонтери такође могу носити знак у истом облику као и особље, са именом или иницијалима организације којој припадају.

Чланови подмлатка и омладине Црвеног крста треба да носе знак окружен називом Подмладак Црвеног крста или иницијалима ПЦК, на крагни, грудима, руци, рамену или на капи (али не на надлактици леве руке).

Особе које нису чланови, али су квалификоване за обављање одређених послова, као што су радници прве помоћи, тренирани у Црвеном крсту или који полажу испите у организацији Црвеног крста могу, уз сагласност националног друштва, носити беџ, у облику броша или привеска, који ће скренути пажњу јавности.

2. Зграде

На зградама које у целини користе само организације Црвеног крста може се истицати знак са називом организације, без обзира да ли зграда припада Црвеном крсту или је у власништву другог лица, а користи је Црвени крст Србије. Знак треба да буде постављен тако да се може уклонити и треба да буде релативно малих димензија у оружаном сукобу. Он се може истицати и на зиду, али се не може стављати на кров зграде.

У зградама које, поред Црвеног крста, користе и друге организације, знак може да се поставља само на део зграде или на просторије које користи Црвени крст, под горе наведеним условима.

На зградама које припадају Црвеном крсту, али их Црвени крст не користи, може се истицати назив Црвеног крста, али се не може стављати знак.

3. Возила

На возила, посебно амбулантна, која припадају Црвеном крсту или се употребљавају за активности Црвеног крста, а користе их и чланови или запослени у Црвеном крсту, може се стављати знак и назив Црвеног крста. Знак треба да буде мањих димензија и не може се истицати на застави.

Национално друштво може дати овлашћење, у складу са унутрашњим прописима и одредбама члана 44. став 4. Прве женевске конвенције од 12. августа 1949. године, да знак користе, у доба мира, амбулантна возила која не припадају здравственој служби него припадају трећим лицима, друштвима, организацијама, предузећима или држави. Ово овлашћење се може дати само под условом да национално друштво задржи право да контролише ову употребу знака (надлежни орган за давање овлашћења одређује се посебним правилником који доноси Управни одбор Црвеног крста Србије).

Национално друштво може да користи туђа транспортна средства за превоз различитих материјала. У том случају, може та транспортна средства да обележи знаком, али је дужно да се стара да се знак скине, кад престане коришћење тих средстава.

4. Станице прве помоћи

Назив и знак Црвеног крста може се користити у време мира на станицама за пружање прве помоћи које припадају Црвеном крсту и делују под контролом националног друштва.

5. Остали начини употребе знака

Национално друштво може да користи знак као подршку акцијама прикупљања средстава и обезбеђивања новчаних фондова за рад националног друштва, на писаним материјалима, постерима, значкама итд. Знак треба, у овим случајевима, да буде праћен називом националног друштва.

Предмети које национално друштво излаже продаји или их дели бесплатно, могу да носе знак који, у овим случајевима, има декоративни карактер и треба да садржи назив друштва. Овако коришћен знак треба да буде прављен од посебних материјала; на пример, беџеви треба

да буду урађени тако да не дозвољавају да се подразумева да они који их носе припадају Црвеном крсту.

Продаја или дељење заставица и барјака на којима је изложен знак није допуштена, изузев у случајевима манифестација Црвеног крста.

Знак се може употребљавати на медаљама или другим признањима, под условом да је употребљен заједно са називом друштва и, кад год је то могуће, са кратким текстом који указује на сврху медаље или дефинише заслуге због којих се медаља додељује. Нема ограничења у употреби знака у свечаним приликама, посебно у току прослава или јавних манифестација, на штампаним материјалима или публикацијама било које врсте. У овим случајевима, национално друштво је обавезно да обезбеди да се, ни под којим условима, достојанство знака не деградира и да се обезбеди пуно поштовање знака.

Национално друштво може да употребљава знак да обележи материјал и средства која се транспортују ради пружања помоћи у катастрофама, разарањима изазваним оружаним сукобима или услед природних несрећа, у средствима јавног саобраћаја: железницом, морем, средствима ваздушног и копненог превоза. Национално друштво мора да обезбеди да се, у овим случајевима, право коришћења знака не злоупотреби, тако што ће да контролише употребу и да се стара да се по престанку транспорта знак скине.

6. Опште правило о употреби знака припадности

Очигледно је, из наведених правила о употреби знака као знака припадности, да знак увек мора да буде праћен називом друштва које га употребљава.

То, у нашим условима, значи да би око знака увек морао да буде текст који садржи назив националног друштва или саставног дела националног друштва. На пример, ако се ради о организацији у општини АБ, око знака би требало да стоји исписан текст:

Црвени крст Србије – Црвени крст АБ.

Члан 7.

Знак црвеног крста се може употребљавати, односно носити као знак означавања и као знак заштите лица, санитарских јединица и установа, зграда, уређаја, санитарског материјала и превозних и преносних средстава (копнених, поморских и ваздушних), који припадају санитарској служби Војске Југославије.

Одредбе става 1. овог члана односе се и на санитарску службу оружаних снага држава док на територији Савезне Републике Југославије обављају санитарску делатност.

Свакако најзначајнији начин употребе знака, због којег је знак и усвојен као обележје, јесте употреба као знака заштите.

Управо ту употребу, као знака заштите, уређује члан 7. Закона и то на јасан и недвосмислен начин. Разуме се да је ова употреба знака, првенствено, резервисана само за санитарско особље и објекте оружаних снага. Полазећи од тога, Закон на општи начин наводи сва лица и све објекте Војске Србије, који могу да буду обележени знаком као знаком заштите:

лица, санитарске јединице и установе, зграде, уређаји, санитарски материјал и сва превозна и преносна средства (копнена, поморска и ваздухопловна) која припадају санитарској служби Војске Србије могу да носе знак који, у овом случају, има двоструку функцију – знака означавања и знака заштите. Из тога непосредно произлази да ће знак који се користи у санитарској служби Војске Србије у миру бити знак означавања, а у оружаном сукобу знак заштите. Према томе, ради се о истом знаку, који се употребљава и у оружаном сукобу и у миру и то је добро решење, пре свега из едукативних разлога.

Под истим условима као и санитарска служба Војске Србије, знак могу да употребљавају и санитарске службе оружаних снага других држава или међународне оружане снаге које на територији Републике Србије обављају санитарску делатност, уз сагласност надлежних органа Републике Србије.

Члан 8.

За време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања, знак црвеног крста се употребљава као знак заштите:

- 1) зграда, уређаја, санитарског материјала, превозних и преносних средстава и запослених у здравственим организацијама;**
- 2) зграда, уређаја, санитарског материјала, превозних и преносних средстава Југословенског црвеног крста и лица, одређених за проналажење, прикупљање, преношење и негу рањеника и болесника или за спречавање болести;**
- 3) јединица цивилне заштите за пружање помоћи и за збрињавање рањеника и болесника;**
- 4) болничких бродова, у складу са Женевском конвенцијом за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору од 12. августа 1949. године;**
- 5) екипа за пружање прве медицинске помоћи које организују здравствене установе, предузећа и друга правна лица и Југословенски црвени крст, док обављају те послове;**
- 6) средства копненог, воденог и ваздушног саобраћаја која служе за преношење бродоломника, рањеника, болесника и санитарског материјала (у даљем тексту: санитарски транспорт).**

Изузетно од одредаба става 1. овог члана ако то захтевају интереси одбране на прописан начин се ограничава употреба, односно ношење знака црвеног крста као знака заштите појединих зграда и уређаја, превозних и преносних средстава и лица.

За време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања знак црвеног крста се може употребљавати, односно носити као знак заштите особља, зграда, уређаја, санитарског материјала и превозних и преносних средстава у саставу санитарских служби страних организација Црвеног крста и Црвеног полумесеца и других страних добровољних друштава за помоћ који на територији Савезне Републике Југославије врше санитарску делатност.

Поред санитарских служби Војске Србије и оружаних снага других држава, који знак употребљавају у миру и у рату, као јединствени знак означавања и знак заштите, постоје и други органи, организације и појединци које међународно право овлашћује да користе знак црвеног крста као знак заштите, под одређеним условима. Једном речју, ти услови се свODE на

обављање санитарних делатности, односно послове збрињавања и лечења рањених и болесних. Право на такву употребу знака, дакле, имају лица која се баве таквим пословима, у саставу здравствених организација, зграде које се користе за обављање тих послова, преносна и превозна средства која се користе за те сврхе, материјал који је неопходан за лечење и збрињавање рањених и болесних.

Међутим, за разлику од војних санитарних служби, ова лица и објекти, односно установе, могу да користе знак као знак заштите само у случају ратног стања, стања непосредне ратне опасности и ванредног стања.

Притом треба имати у виду да се, углавном, ради о лицима и објектима, односно установама које су овлашћене да у миру истичу знак црвеног крста, али као знак означавања.

То значи да се ради о два знака која ова лица, објекти и установе могу да користе и који се морају међусобно разликовати; у миру, они се означавају знаком црвеног крста као знаком означавања, у рату, стању непосредне ратне опасности или ванредном стању, они користе знак црвеног крста као знак заштите.

Санитарне јединице цивилне заштите могу да користе знак црвеног крста или знак цивилне заштите (плави троугао на наранџастом пољу), али могу да користе и оба ова знака.

Из разлога који намећу интереси одбране земље, међутим, може да се ограничи употреба знака црвеног крста као знака заштите за поједина лица, објекте, односно установе, тако што ће се одредити да се знак привремено не користи. Међутим, због тога заштита коју знак пружа не престаје, само је теже из даљине утврдити да је нека јединица санитарна. Из Закона није сасвим јасно ко може да донесе такву одлуку, јер се, поново, то непрецизно одређује термином на прописани начин, али ваља претпоставити да ће питање ове надлежности бити уређено неким другим прописима.

Коначно, поред лица, објеката и установа, које су изричито наведене у ставу 1. овог члана, право на коришћење знака заштите имају иста лица, објекти и установе које су у служби страних организација Црвеног крста и других страних добровољних друштава за помоћ, који на територији Републике Србије врше санитарну делатност.

Члан 9.

За време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања, знак црвеног крста се може употребљавати као знак означавања и као знак заштите у одређеним санитарним зонама и местима одређеним ради заштите рањеника и болесника, као и лица која у тим зонама и местима раде на збрињавању и нези рањеника и болесника који су у њима смештени.

Формулација овог члана такође није јасна. Наиме, неспорно је да правила међународног права изричито овлашћују на обележавање санитарних места и зона знаком црвеног крста као знаком заштите. Притом, санитарна места и зоне су институције непосредно везане за оружани сукоб и функционишу само у оружаном сукобу. Нема сумње да таква места и зоне могу да се одреде и припреме у миру, али почињу да функционишу само у условима сукоба. Због тога,

чини се, да је потпуно непотребно овлашћење којим се предвиђа да буду обележени и знаком означавања и знаком заштите; за њих је довољно обележавање знаком заштите.

Иста је ситуација и са лицима која у тим зонама раде на збрињавању и нези рањеника и болесника, јер та лица су, као део санитетског особља, већ овлашћена у претходном члану да носе знак црвеног крста као знак заштите.

Имајући све ово у виду, овај члан треба тумачити тако да и санитетска места и зоне, и особље у њима, треба обележити знаком црвеног крста као знаком заштите.

Члан 10.

Лица која, по одредбама члана 8. овог закона, имају право да носе знак црвеног крста, морају за време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања имати прописану легитимацију са својом фотографијом и утиснутим сувим жигом, која служи као доказ да су овлашћени да носе тај знак. У легитимацији морају бити наведени послови које та лица обављају.

Лица из става 1. овог члан су дужна, док су на служби, да носе на левој руци прописану траку са знаком црвеног крста и отиском жига отпорним на влагу.

Лице које, из било којих разлога, изгуби својство на основу кога је добило легитимацију и траку са ознаком црвеног крста дужно је да легитимацију и траку врати органу који их је издао.

О издатим легитимацијама и тракама води се евиденција.

Правила међународног права обезбеђују лицима, која на то имају право, заштиту, само под условом да носе траку са знаком црвеног крста на надлактици леве руке и да поседују легитимацију, којом доказују да су овлашћени да носе знак, као знак заштите.

Према томе, овај члан, на коректан и потпунији начин, разрађује та правила међународног хуманитарног права. Трака коју овлашћено лице носи на надлактици леве руке мора да има жиг, отпоран на влагу, да би се избегло фалсификовање и злоупотреба знака заштите.

Легитимација мора да садржи фотографију лица које је овлашћено да носи знак заштите и, подразумева се, основне личне податке који омогућавају идентификацију лица. Такође, као и трака, мора да има утиснут суви жиг, ради спречавања злоупотребе.

Закон не садржи изричито овлашћење којим би се одређивао орган који је надлежан да издаје легитимације и траке, већ само прописује да се о издатим легитимацијама и тракама води евиденција. Аналогно Закону о Војсци Југославије, треба очекивати да ће Влада Србије питање ове надлежности уредити посебним прописом. Из тога произлази да ће, тим прописом, бити одређен и орган надлежан да издаје легитимације. Разуме се да ће тај орган бити надлежан и да издаје траке са знаком црвеног крста, као и да води евиденцију о издатим легитимацијама и тракама. Тим прописом требало би да буде прописан облик и садржај легитимације, у складу са Женевским конвенцијама, као и величина траке и знака на њој.

Остаје нејасно због чега се у овом члану наводе само лица која су предвиђена у члану 8. Закона. Наиме, и лица наведена у члану 7. Закона уживају заштиту, само под условом да носе траку са знаком на надлактици леве руке и да овлашћење за ношење знака доказују

одговарајућом легитимацијом. Према томе, и члан 7. је требало навести у ставу 1. члана 10. Ипак, изостављање тог члана не би требало да има последице, јер је обавеза на ношење траке са знаком и легитимације предвиђена и Женевским конвенцијама које је Србија ратификовала, па према томе и оне имају снагу закона.

Сасвим је јасно, из правила међународног права, да лица која уживају заштиту, ту заштиту уживају због тога што обављају одређене послове, а не због личних својстава. Према томе, није сваки лекар, или сваки медицински техничар или болничар, заштићен. Заштићен је само онај ко се, у оквиру организације која је овлашћена (војни санитет, здравствена служба, санитетске јединице цивилне заштите и Црвени крст Србије), бави пословима помоћи и неге рањеника и болесника и ко је овлашћен да носи траку и легитимацију којом то својство доказује. Због тога је Законом основано предвиђено да је лице које је престало да се бави тим пословима изгубило и право на заштиту, па је дужно да траку и легитимацију врати органу који их је издао.

Члан 11.

Надзор над извршавањем овог закона врши надлежни савезни орган.

У вршењу надзора надлежни савезни орган дужан је да нареди уклањање знака црвеног крста који се употребљава, односно носи, противно условима прописаним овим законом и прописима донесеним за извршавање овог закона.

Готово да нема потребе за коментаром ове одредбе Закона, којом је предвиђено да надзор над спровођењем његових одредаба врши надлежни државни орган. (Према сада важећим прописима о надлежностима и овлашћењима, то је Министарство за здравље).

Међутим, треба посебно подвући да је тај орган овлашћен да нареди уклањање знака који се користи противно прописима. То подразумева обавезу организација Црвеног крста на свим нивоима организовања да прате, на свом подручју деловања, начин употребе знака и да о свим случајевима употребе противно прописима обавештавају Црвени крст Србије, који треба да подноси иницијативе надлежном органу да нареди уклањање знака који се тако користи.

Члан 12.

Новчаном казном од 15.000 до 150.000 нових динара казниће се за прекршај правно лице:

- 1) ако употреби знак црвеног крста, а на то нема право (члан 4);**
- 2) ако употреби знак црвеног крста као знак означавања, као знак припадности или као знак заштите противно одредбама чл. 5, 6. и 8. овог закона.**

За прекршај из става 1. овог члана казниће се и одговорно лице у здравственој установи или другом правном лицу, новчаном казном од 900 до 9.000 нових динара.

Члан 13.

Новчаном казном од 900 до 9.000 нових динара казниће се за прекршај физичко лице:

- 1) ако за време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања носи или употребљава знак црвеног крста као знак заштите, а нема својство лица из члана 8. став 1. овог закона;
- 2) ако за време службе код себе нема легитимацију (члан 10. став 1);
- 3) ако за време службе не носи траку са знаком црвеног крста на левој руци (члан 10. став 2);
- 4) ако изгуби својство лица из члана 8. овог закона, а не врати легитимацију или траку надлежном органу (члан 10. став 3).

Доследно споровођење Закона се штити и прописаним новчаним казнама за повреде његових одредаба.

У члану 12. је предвиђена одговорност правних лица за повреде Закона (здравствених и других установа, предузећа и организација).

Одговорност је двострука. Прво, одговорно је правно лице као целина, а затим, за исту повреду прописана је и казна за одговорно лице у том правном лицу – директора, власника итд.

Поред правних лица, прекршајној одговорности подлежу и физичка лица која неовлашћено користе знак, носе га без пратеће легитимације или га не носе онда кад су дужна да га носе. Такође, одговорности подлеже и лице које је изгубило право да носи знак као знак заштите, а не врати легитимацију или траку (члан 13).

На жалост, није предвиђена одговорност физичких лица, која немају својство одговорног лица у правном лицу, ако користе знак противно одредбама Закона, било да се ради о знаку заштите, знаку означавања или знаку припадности у миру.

Ове одредбе, међутим, треба анализирати са становишта могућности и обавеза организација Црвеног крста да предузимају активности за заштиту знака.

Неспорно је овлашћење сваке организације и сваког грађанина да указује на повреде Закона и да надлежним органима предлаже мере за отклањање тих повреда. Према томе, неспорно је и овлашћење и обавеза Црвеног крста, на свим нивоима, да се стара о заштити знака и назива Црвеног крста. Имајући то у виду, организације Црвеног крста су овлашћене да надлежним органима подносе пријаве против правних лица и појединаца који повређују наведене одредбе Закона.

Али, у духу Црвеног крста би било да ове организације, пре подношења пријава за те повреде, консултују надлежне стручне службе Црвеног крста Србије да би се јасно и недвосмислено утврдило да се ради о повреди Закона. Након тога би било добро писмено указати правним лицима и појединцима да се ради о повреди, а тек ако се оглуше и о такво упозорење, против одговорних правних лица и појединаца треба подносити прекршајне пријаве.

Не треба посебно наглашавати да ово мора да буде једна од сталних активности организација Црвеног крста на свим нивоима организовања; једино на тај начин може се смањити број злоупотреба знака којих је било у забрињавајућем броју.

Ако повреда има карактер кривичног дела, гони се по кривичном закону, којим су предвиђена посебна кривична дела за такве повреде.

Члан 14.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о употреби и заштити знака и назива Црвеног крста („Службени лист СФРЈ“, бр. 13/82) и члан 22. Закона о изменама савезних закона којима су одређене новчане казне за привредне преступе и прекршаје („Службени лист СФРЈ“, бр. 28/96).

Члан 15.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у Службеном листу СРЈ.

Даном ступања на снагу овог, новог Закона о употреби и заштити знака и назива Црвеног крста, објављеног у Службеном листу СРЈ број 46 од 4. октобра 1996. године престао је да важи дотадашњи закон. Поред њега, престао је да важи и један члан (22) у Закону о изменама савезних закона којима су одређене новчане казне за привредне преступе и прекршаје, јер је одредбама тог члана била прописана одговорност за повреде прописа о употреби знака и назива Црвеног крста.

Закон о употреби и заштити знака и назива црвеног крста ступио је на снагу 12. октобра 1996. године

Прилози:

1. Резиме правила о употреби знака црвеног крста као знака заштите
2. Примери правила о употреби знака црвеног крста

РЕЗИМЕ ПРАВИЛА О УПОТРЕБИ ЗНАКА ЦРВЕНОГ КРСТА КАО ЗНАКА ЗАШТИТЕ

1. Користи се за обележавање санитетског особља, санитетских објеката и установа, санитетског материјала и преносних транспортних средстава, санитетских зона и места.
2. Знак заштите је знак црвеног крста на белом пољу, са четири једнака крака (односно састављен од пет једнаких квадрата).

3. Знак не треба да буде праћен никаквим називом или другим текстом.
4. Санитетско особље носи траку са знаком на надлактици леве руке; трака мора да има водоотпорни жиг.
5. Поред знака, санитарско особље мора да има посебну легитимацију, са фотографијом и личним подацима (име, презиме, година рођења итд), којом доказује да је овлашћено да носи знак као знак заштите.
6. Санитетски објекти и транспортна средства се обележавају тако да знак буде видљив са копна (мора) и из ваздуха.
Знак се истиче на бочним странама (објекта и транспортног средства) и на крову, а може да се истиче и на застави.
На ваздухопловима се истиче и са доње стране, а на бродовима на бочним странама на крми и прамцу и равним површинама (палубама)

На основу члана 45. став 1. Статута Црвеног крста Србије од 8. августа 2006.године, Управни одбор Црвеног крста Србије на седници одржаној 2010. године, донео је,

ПРАВИЛНИК О УПОТРЕБИ ЗНАКА ЦРВЕНОГ КРСТА У ЦРВЕНОМ КРСТУ СРБИЈЕ

1. Опште одредбе

Члан 1.

Овим правилником уређују се начин употребе знака црвеног крста у организацијама Црвеног крста Србије, садржај и облик легитимације Црвеног крста и вођење евиденције о издатим легитимацијама, као и начин издавања одобрења за коришћење знака, у смислу члана 5. став 1. тачка 2. Закона о употреби и заштити знака и назива црвеног крста.

Члан 2.

Знак црвеног крста се састоји од четири једнака крака на белом пољу. Краци су постављени хоризонтално и вертикално и секу се под правим углом. Препоручује се свим организацијама у Црвеном крсту Србије да употребљавају знак који се састоји од пет једнаких квадрата, на белом пољу, којим се у потпуности остварује изглед знака.

Преко знака се не може исписивати никакав текст, нити се може истицати било који цртеж. Изузетно, само кад се знак користи у пропагандне сврхе и на признањима Црвеног крста Србије и кад је изразито малих димензија, у облику медаље или значке, текст или цртеж се може утиснути и преко знака.

Члан 3.

Димензије и начин истицања знака у организацијама Црвеног крста Србије, за поједине случајеве, уређују се овим правилником и прилозима уз овај правилник који чине његов саставни део.

Све организације у Црвеном крсту Србије су дужне да се при истицању знака у свему и у потпуности придржавају одредаба овог правилника и не могу знак употребљавати ни на један други начин.

Уколико знак треба употребљавати у случајевима који нису прописани овим правилником, организација која жели да га употребљава дужна је да, пре употребе, затражи објашњење од стручне службе Црвеног крста Србије.

2. Употреба као знака заштите

Члан 4.

Искључиво право на употребу знака заштите, у оружаном сукобу, имају екипе и јединице Црвеног крста Србије, лица која сачињавају те екипе, зграде, уређаји, санитарски материјал и превозна средства, одређени за проналажење, прикупљање и негу рањеника, болесника и

бродоломника или за спречавање болести, сагласно одредбама закона којим се уређује употреба и заштита знака и назива црвеног крста.

Знак заштите из става 1. овог члана, употребљава се на начин одређен законом и прописима донесеним на основу закона.

Члан 5.

Црвени крст Србије за лица из члана 4. овог правилника, преко надлежног органа Републике Србије, обезбеђује траке за знаком црвеног крста и легитимације прописане Женевским конвенцијама о заштити жртава оружаног сукоба од 12. августа 1949. године.

Траке са знаком и легитимације из става 1. овог члана достављају се организацији Црвеног крста у чијем саставу делује екипа или појединац, која их уручује лицима која су овлашћена да употребљавају знак заштите.

Члан 6.

Лица одређена за прикупљање, преношење и негу рањеника, болесника и бродоломника дужна су да уз знак заштите носе и легитимацију (прилог број 1)

Знак и легитимацију та лица могу да носе само за време оружаног сукоба и док обављају дужност за коју су одређена.

Та лица су дужна да траку и легитимацију врате организацији од које су их примила у случају да буду распоређена на друге дужности, односно по одлуци Црвеног крста Србије.

Члан 7.

О издатим и враћеним легитимацијама води се јединствена евиденција у организацији у којој делује појединац или екипа и у Црвеном крсту Србије.

Евиденција садржи: редни број, датум издавања траке и легитимације, име и презиме лица коме су издати трака и легитимација, број издате легитимације, податке о пословима које врши лице коме су издати трака и легитимација, назив екипе или јединице у чијем саставу је лице, рок важења легитимације, датум враћања легитимације, важне напомене (продужење рока важења легитимације, нестанак или уништење легитимације и сл.).(прилог број 2).

Члан 8.

Црвени крст Србије, у миру, посебном одлуком одређује зграде, уређаје и транспортна средства која ће се у оружаном сукобу користити за проналажење превозење, смештај и негу рањеника, болесника и бродоломника и даје прецизна упутства о начину и времену истицања знака заштите, организацији у чијем се саставу налазе.

3. Употреба знака као знака припадности

Члан 9.

Све организације у Црвеном крсту Србије имају право да употребљавају знак црвеног крста као знак припадности.

Знак црвеног крста као знак припадности може да се употребљава за обележавање лица, зграда, транспортних средстава и материјала.

Члан 10.

Знак припадности је мањих димензија од знака заштите, односно релативно малих димензија у односу на објекат на коме се истиче и увек је праћен називом или иницијалима организације.

Све организације у Црвеном крсту Србије могу да употребљавају знак као знак припадности само по облику и димензијама утврђеним овим правилником и прилозима уз Правилник, који чине саставни део Правилника.

I Знак припадности за означавање лица

Члан 11.

Чланови екипа и појединци из организација Црвеног крста Србије знак могу да носе на рамену, на грудима или на капи. Знак мора обавезно да буде праћен називом Црвеног крста Србије или друге организације у саставу Црвеног крста Србије, чији су припадници лица која истичу знак.

Ако екипе или појединци знак истичу за време обављања активности у иностранству, поред знака може да се истиче само назив Црвеног крста Србије.

Ако екипе или појединци из става 1. овог члана носе униформе, на њима се истиче знак у складу са одредбама става 1. овог члана.

Изузетно, приликом манифестација, у акцијама сакупљања прилога, при вежбама и смотрама, у акцијама на отклањању елементарних и других несрећа, по одобрењу организације којој припадају, појединци могу носити знак црвеног крста на прслуку, на грудима и леђима.

Члан 12.

Знак из члана 11. овог правилника, може да буде у облику беџа или траке, округлог облика, пречника 6 сантиметара или правоугаоног облика, основице и висине по 6 сантиметара (прилог број 3).

Знак из става 4. члана 11. Правилника мора да буде величине 15 сантиметара, укључујући спољну ивицу натписа око знака (прилог број 4).

Члан 13.

Знак припадности могу да носе само припадници организација Црвеног крста Србије и то само док обављају послове из делатности Црвеног крста Србије.

Овај знак се не може делити у пропагандне сврхе лицима и организацијама ван Црвеног крста Србије.

Члан 14.

Професионално особље, председници и секретари организација Црвеног крста, председници радних тела у организацијама Црвеног крста, за време док обављају дужности у организацијама Црвеног крста носе легитимацију, према обрасцу у прилогу број 5.